

"DE ANDRE TROR, JEG ER DOVEN"

– en undersøgelse af muligheder og barrierer
for studerende med handicap

Sammenslutningen af Unge Med Handicap er en politisk paraplyorganisation for og af unge med handicap. Vi arbejder for et samfund, hvor funktionsnedsættelser ikke bliver handicap. Det gør vi ved at lave interessepolitisk arbejde, gennemføre store sociale udviklingsprojekter, uddanne og kompetenceudvikle unge med handicap samt styrke organisationer for unge med handicap.

Udgivet af:

Sammenslutningen
af Unge Med Handicap
2014

INTRO- DUKTION

Her følger otte beretninger fra studerende med handicap fordelt på alle landets universiteter. Beretningerne er fortalt af studerende i sommeren 2014 og er udvalgt med henblik på at sikre en tematisk tyngde og bredde. Hver beretning suppleres med et indblik, som udfolder barrierer og muligheder for studerende med handicap i relation til den valgte tematik. Rapporten breder sig over både faglige, sociale, fysiske og strukturelle tematikker.

Rapporten er udarbejdet af Sammenslutningen af Unge Med Handicap (SUMH), og har til formål at give et indblik i, hvordan det er at studere, når man har et handicap og hvordan de udfordringer, der kan følge med, kan imødekommes. De interviewede studerendes handicap spænder over alt fra fysiske og kommunikative handicap til psykiske lidelser. Alle de interviewede har fået fiktive navne og uddannelsessteder af hensyn til deres anonymitet.

RAPPORTENS TEMAER:

- 1 Faglig tilgængelighed
- 2 Studiegrupper
- 3 Undervisere
- 4 Social tilgængelighed
- 5 Fysisk tilgængelighed
- 6 Selvforståelse
- 7 Støttesystemet
- 8 Vejledning

FAGLIG TILGÆNGE- LIGHED

1

"Jeg får dårligere karakterer på grund af min ordblindhed"

Personlig beretning

Mille er ordblind og går på Copenhagen Business School (CBS). Den største udfordring for Mille i forbindelse med studierne handler om, at det er meget svært for hende at få gode karakterer ved de skriftlige eksaminer – og dem er der mange af. Mille mener, at hendes karakterer ikke kommer til at afspejle dét, hun reelt kan, fordi hun er ordblind, og dette er belastende, når hun gerne vil kunne konkurrere på lige fod med alle andre, der skal ud og have et arbejde efter studiet. Det er nu kommet så vidt, at Mille har besluttet at undersøge, om hun kan få dispensation til at tage nogle af sine skriftlige eksamener mundtligt.

Når Mille går til forelæsning, får hun ikke taget nok noter. Hun har ellers fået bevilget en diktafon, som hun kan bruge til at optage forelæsningerne med. Men det sker tit, at hun synes det er for pinligt at hive den frem, og så bliver det ikke til nok noter. Det er med til at gøre hendes faglige udbytte dårlige end de andre studerende, at hun ikke har så meget med sig fra undervisningen. Meget bedre går det ikke med forberedelsen derhjemme. Hun har svært ved at læse engelske tekster, som udgør størstedelen af pensum. Hvis der var mere tid til at diskutere pensum i mindre grupper på holdet, ville stoffet sidde bedre fast.

Indblik

Det kan være en udfordring for studerende med handicap, at eksamensformerne og undervisningssituationerne ofte ikke er særligt fleksible, idet de er tilrettelagt til og tilpasset store hold af studerende. Ofte gennemgås pensum hurtigt, og det kan være vanskeligt at tage hensyn til den enkeltes særlige behov.

Eksempelvis er det vanskeligt at give tid til at ordblinde studerende kan nå at få taget noter undervejs i en forelæsning, og det er ikke alt pensum, der kan fås på dansk eller kan nå at blive læst ind som lydbøger for studerende med syns- eller læsehandicap. Konsekvensen bliver, at de studerende med handicap ikke får det optimale udbytte af undervisningen, hvilket kan være meget frustrerende for den enkelte.

Eksamensformerne kan i sig selv udgøre en barriere for, at den studerende får fremvist sine kvalifikationer. Hvor studerende med ordblindhed og synshandicap måske fremstår bedst i en mundtlig eksamen, gør det omvendte sig typisk gældende for studerende med psykisk sårbarhed, høre- eller talehandicap.

Det anbefales:

- at institutterne på landets videregående uddannelser tager ansvar for at sikre fleksibilitet og smidighed i dispensationsordningerne på instituttets uddannelser, og samtidig medvirker til at udvikle egnede dispensationsmuligheder, som opfylder de akademiske krav i uddannelsen
- at studerende med handicap udnytter de muligheder, de har fået igennem uddannelsesinstitutionen

STUDIE-GRUPPER

2

"De andre tror, jeg er doven – derfor er jeg ikke i en studiegruppe"

Personlig beretning

Frida er 25 år og læser på Aarhus Universitet. Hun har muskelsvind, der endnu ikke er så fremskredent, at man kan se det på hende. Dét, at man ikke kan se Fridas handicap, har hun et ambivalent forhold til. På den ene side oplever hun, at det er det letteste ikke at sige noget til andre om hendes handicap, fordi hendes erfaring er, at det "svageste led" eksempelvis hurtigst ryger ud af en studiegruppe – og så er man alene. Omvendt ville Frida også ofte ønske, at hendes handicap var synligt. Dette ville gøre det nemmere at søge dispensationer eller handicaptillæg til sin SU. Hun har flere gange oplevet medstuderende, der har fundet det meget urimeligt at "en, der ikke er syg" skal have handicaptillæg. Det gør ondt på Frida at høre udsagn som dette.

Faktisk har Frida den oplevelse, at de andre tror at hun er doven – en misforstået fortolkning af den træthed og udmatning, som hendes handicap medfører. Frida synes, at det er hårdt at skulle forsvare sit handicap, når man samtidigt til enhver tid hellere ville have et studiejob for at tjene penge som sine medstuderende – og så ikke have et handicap. Disse ting har medvirket til, at Frida har fravalgt studiegruppen.

Indblik

Som udgangspunkt har studerende med handicap samme faglige forudsætninger for at få et godt udbytte af deres studie, som studerende uden handicap. Imidlertid opstår der alligevel en barriere for fuldt fagligt udbytte for disse studerende. En af hovedårsagerne til dette er, at studerende med handicap ofte ikke får samme faglige sparring som andre, fordi mange af dem ikke ender i en studiegruppe.

Årsagerne til, at de studerende ofte ender med ikke at indgå i en studiegruppe, selvom de gerne vil, er forskellige. For det første bliver mange studerende med et handicap forsinket i deres studier, hvilket forhindrer dem i at indgå på et stamhold, hvor studiegrupper typisk bliver dannet. For det andet kan forsinkede hjælpemidler gøre, at de forsinkes i deres læsning og ikke ønsker at bremse et gruppearbejde. For det tredje har nogle studerende oplevet, at medstuderende ikke ønsker dem som en del af deres studiegruppe. Det er særligt personer med psykiske handicap, der har problemer med at finde en studiegruppe - især når de studerende selv får til opgave at danne grupper uden underviserens indblanding.

Det anbefales:

- at der udformes en national kampagne på uddannelsesstederne målrettet medstuderende, som oplyser om studerende med handicap og udpeger deres styrker samt identificerer løsningsmuligheder
- at studerende med handicap er tydelige omkring deres handicap overfor medstuderende, sådan at misforståelser undgås

UNDER- VISERE

3

"Det er ydmygende, når mine medstuderende skal læse forsøgsvejledningen op for mig"

Personlig beretning

Jakob læser på Danmarks Tekniske Universitet (DTU) og er stærkt svagtseende. Jakob kan kun læse tekster, der er skrevet med meget stor tekststørrelse og derfor får han for det første al pensumlitteratur som lydbøger og er for det andet nødt til at få forsøgsvejledninger på forhånd, så han kan kopiere dem op hjemmefra.

Jakob har indimellem oplevet, at undervisere har afslået hans forespørgsel om at få forsøgsvejledningerne inden undervisningen. Engang forklarede han om sit behov for at kopiere teksten op i større format, men underviseren svarede, at det da var ligegyldigt, og at de andre studerende bare kunne læse op for ham. I disse situationer har Jakob følt sig ydmyget og har fundet det ubehageligt at skulle gå og være totalt afventende og afhængig af, at andre fandt tid til at læse for ham.

Indblik

Studerende med et handicap oplever, at der er stor forskel fra underviser til underviser, når det kommer til forståelse og fleksibilitet. Underviserens forståelse og fleksibilitet er meget vigtig for at sikre den studerendes faglige udbytte, hvorfor det virkelig kan blive et problem i de tilfælde, hvor den er mangelfuld.

Jakobs fortælling illustrerer, hvordan en underviser negligerer en studerendes behov for at få udleveret noget materiale på forhånd. Tilsvarende har mange oplevet, at en underviser ikke vil udlevere slides før en forelæsning, hvilket ellers ville have gjort det muligt for de studerende at følge med i undervisningen (enten på grund af dårligt syn eller ordblindhed). Hørehæmmede kan desuden opleve, at undervisere glemmer at vise hensyn ved ikke at tilkoble de specielt designede mikrofoner eller stå med ryggen til og undervise.

Det anbefales:

- at der gennemføres en national kampagne på uddannelsesstederne målrettet undervisere, som oplyser om studerende med handicap og fortæller gode eksempler på underviseres håndtering af dette
- at studerende med handicap indgår i en positiv dialog med deres undervisere, herunder at de udtrykker deres behov konkret og tager underviserens arbejdsbyrde med i overvejelserne

SOCIAL TILGÆNGE- LIGHED

4

"En kold øl hjælper ikke på en dårlig lever"

Personlig beretning

Arthur læser på Aalborg Universitet. Da han var 16 år fik han konstateret en kronisk tarm- og leversygdom, hvilket blandt andet betyder, at han må gå til mange undersøgelser, der ligger i undervisningstiden, at han tit er meget træt og at han ikke må drikke alkohol. Alt dette medvirker til, at han går glip af noget af det sociale forbundet med studielivet. Alligevel har Arthur det rigtig godt på sit studie. Hovedårsagen til dette, mener han selv, er, at han fra starten ikke har lagt skjul på sit handicap og dets betydning – mens han samtidigt har været humoristisk og løsningsorienteret. På den måde har han været med til at fjerne sine medstuderendes berøringsangst og styrke deres forståelse af hans situation, fortæller han.

Arthur kommer med et eksempel, hvor en medstuderende efter en lang dag på studiet udbryder: "Skal du ikke med ned og have en øl? Der er ikke noget, en kold øl ikke hjælper på!" hvortil Arthur med et glimt i øjet svarer: "Aarh – det skulle da lige være en dårlig lever!" Arthurs opfordring til andre er, at åbenhed og humor er vejen frem, fordi det afdramatiserer handicappet og derved gør det lettere for både medstuderende og personen med et handicap at tale om og håndtere det.

Indblik

For de fleste studerende er det sociale liv på deres studie en vigtig del af studielivet. Imidlertid har mange studerende med et handicap sværere ved at danne og bibeholde sociale relationer på deres studier og dette gør den generelle tilknytning til studiet mindre og risikoen for frafald større. En af de afgørende faktorer, der besværliggør deltagelsen i det sociale liv på studiet for studerende med handicap, er en begrænset deltagelse i sociale arrangementer. Der kan være flere grunde til, at det kan være besværligt at deltage i sociale arrangementer for studerende med handicap. En af grundene er manglende overskud, som kan skyldes træthed eller ressourcerævende arbejde med ansøgning om dispensationer og lignende. En anden grund er, at sociale arrangementer ofte involverer alkohol, mange mennesker og højt støjniveau, hvilket især kan være en udfordring for studerende med psykiske handicap og kommunikationshandicap at udholde.

Det anbefales:

- at Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, udarbejder en vejledning i forhold til den sociale tilgængelighed på uddannelsesstederne
- at studerende med handicap er afklarede og åbne omkring deres handicap og dets betydning i sociale sammenhænge, samt at de deltager i sociale arrangementer i det omfang, det er muligt

FYSISK TILGÆNGE- LIGHED

A person with long hair tied back, wearing a dark jacket, is sitting in a wheelchair on a bench. They are positioned against a brick wall. The image is overlaid with a teal color filter. The person's right hand is resting on the ground.

5

"Mine medstuderende får mig til at føle mig normal"

Personlig beretning

Ditte er 25 år og læser på Københavns Universitet. Hun har muskelsvind, sidder i kørestol og har behov for hjælp til alt praktisk i hverdagen. Ditte har ofte oplevet, at det ikke har været let at komme rundt på universitetet i en kørestol. Imidlertid erfarer hun allerede på introturen til studiet, at hendes medstuderende gjorde det til en sjov oplevelse at hjælpe hende rundt. Med et smil på læben fortæller hun, hvordan "fire granvoksne mænd" løftede hendes kørestol op ad nogle trin, hvor der ikke var placeret en rampe, så hun selv kunne køre op ad den. Ifølge Ditte er hendes studiekammerater med til at få hende til at føle sig normal, fordi de er så søde og løsningsorienterede – og samtidigt behandler hende som enhver anden, når det kommer til områder af studielivet, hvor hendes handicap ikke har betydning. De fik hende til at glemme hendes fysiske begrænsninger og fokusere på de gode venskaber på universitetet i stedet for.

Indblik

Problemer med fysisk tilgængelighed er ofte ikke den hyppigste udfordring for studerende i kørestol. Til gengæld har denne form for problemer gennemgribende konsekvenser, når de rent faktisk opstår. Eksempelvis kan en studerende i kørestol blive forhindret fuldstændigt i at deltage i fredagsbaren eller kantinen, hvis der mangler en elevator, og det kan være svært at nå fra forelæsning til forelæsning, hvis der er for stor afstand mellem undervisningslokalerne. Selvom mange medstuderende – som i Dittes tilfælde – er gode og villige til at hjælpe, så betyder mangelfuld fysisk tilgængelighed, at den studerende kørestolsbrugers selvstændighed svækkes. Men fysisk tilgængelighed kan også handle om dårlig akustik, som kan besværliggøre hørehæmmedes muligheder for at følge med i undervisningen, og problemer med at booke en tegnsprogstolk, når undervisningen omlægges i sidste øjeblik.

Det anbefales:

- at Bygningsstyrelsen sikrer tilgængelighed på uddannelsesstederne inklusiv de sociale rum som kantine, bar, grupperum mv.
- at studerende med fysiske handicap kontakter uddannelsesstedet så tidligt som muligt og oplyser om særlige behov – både i forhold til uddannelsesstedet og i forhold til rusture mv.

SELV- FORSTÅELSE

6

"Jeg kan noget særligt – på grund af min psykiske lidelse"

Personlig beretning

Signe læser på IT-Universitetet og lider af periodiske depressioner, hvilket både betyder, at hun er nødt til at holde mange pauser i sin læsning, fordi hun ikke kan overkomme at læse så meget ad gangen, og at hun har brug for plads i sin kalender til uforudsete sygedage. Signe er derfor nødt til at planlægge og strukturere sin læsning ind i fremtiden for at kunne studere på bedst mulige vilkår.

Signe har kæmpet en del med på den ene side at have behov for, at der nogle gange bliver taget hensyn til hende, og på den anden side gerne at ville passe ind og ikke skille sig for meget ud. Det har været svært for hende at finde ud af, hvordan hun skulle italesætte sin psykiske lidelse over for de andre studerende. Efterhånden har Signe fundet ud af, at hun har opnået de bedste reaktioner fra andre ved at være totalt åben. Desuden har hun opdaget, at hun - som en konsekvens af sit handicap - er blevet rigtig dygtig til at planlægge sig ud af sine studierelaterede problemer. Hendes opfordring til andre studerende med et handicap er, at de skal forsøge at vende deres handicap til en styrke ved at identificere, hvad de faktisk er særligt gode til på grund af deres handicap.

Indblik

Mange studerende med handicap er præget af en dilemmafyldt selvforståelse. På den ene side er de studerende som alle andre, der har de samme udfordringer som deres medstuderende – og på den anden side har de et handicap, de skal forsøge at integrere i deres selvforståelse, og som de også skal præsentere over for deres medstuderende.

Det kan være et svært dilemma, hvordan man skal præsentere sit handicap over for sine medstuderende. På den ene side ønsker den studerende med et handicap at passe ind og ikke skille sig ud, og på den anden side har vedkommende engang imellem behov for, at de medstuderende udviser et særligt hensyn. Ofte er studerende med et handicap i tvivl om, hvor meget de skal fortælle om deres handicap, fordi de frygter reaktionerne fra de andre studerende. Dette gælder særligt studerende med et usynligt handicap, herunder psykisk sårbare studerende.

Det anbefales:

- at der iværksættes kurser for studerende med handicap, som træner dem i at kende egne styrker og begrænsninger og støtter dem til at identificere relevante strategier for at kompensere for handicappet
- at studerende med handicap husker at se på sig selv som et helt menneske med mange forskellige styrker, interesser, behov mv., og at bringe sig selv i spil som mere end en studerende med handicap

STØTTE- SYSTEMET

7

"Jeg kan simpelthen ikke gennemskue, hvad jeg må få, og hvor jeg skal gå hen"

Personlig beretning

Mette læser på RUC og har rygproblemer. Hun er dagligt på morfin, og hun har svært ved at sidde og læse koncentreret i længere tid. Desuden har hun på grund af mange lægebesøg meget fravær samt behov for at få dispensationer til eksamen og en speciel stol for at kunne sidde til forelæsning. Mette oplever, at det er svært at finde ud af, hvor man skal henvende sig for at få hjælp, og hun har ofte fået afslag, fordi hun ikke ved, hvad systemet "går efter", når man ikke har et synligt handicap. Mette ville ønske, at en samlet instans kunne vejlede hende, når hun skal søge – og hun har hørt lignende historier fra andre studerende med et handicap: Systemet er en jungle, som gør det endnu sværere at have et handicap.

Indblik

Mange med et handicap har brug for en form for støttende foranstaltninger på grund af deres handicap, for eksempel i form af socialpædagogisk støtte (SPS) og dispensationer i forbindelse med eksamen samt det økonomiske handicaptillæg til deres SU. Imidlertid mangler studerende med handicap ofte viden om, hvilken støtte de er berettiget til og hvordan de får den. Derudover er der ofte lange sagsbehandlingstider og dermed forsinkelser på eksempelvis de hjælpemidler, man er afhængig af.

De fleste studerende med handicap er enige om, at det er svært at gennemskue systemet, og at dokumentationskravene er omfattende. Desuden er der forskellige ansøgningsprocedurer for henholdsvis SPS, handicaptillæg og dispensationer. Dertil oplever nogen, at de skal henvende sig på forskellige kontorer. Det hele resulterer i, at mange studerende med handicap synes, det bliver uoverskueligt at søge om den hjælp, de har brug for.

Det anbefales:

- at der iværksættes initiativer med henblik på at sikre studerende med handicap en uafhængig rådgivnings- og oplysningsfunktion, som kan hjælpe de studerende til at navigere i systemet uden samtidig at have en myndighedsfunktion
- at studerende med handicap sætter sig godt ind i regler og procedurer, og tager sine behov alvorligt i mødet med støttesystemerne

VEJ- LEDNING

8

"Hun vidste præcis, hvad jeg kunne søge – og hvordan det skulle gøres"

Personlig beretning

Martin læser på Syddansk Universitet. Han er stærkt hørehæmmet og har derfor brug for at få bevilliget mikrofoner (FM-udstyr), der kan blive sat på hans undervisere, således at deres tale går direkte i hans høreapparater. Desuden kunne en sekretær være en hjælp for ham. Da Martin startede på universitetet, blev han på førstedagen mødt af en SPS (socialpædagogisk støtte)-vejleder, der samlede ham og et par andre studerende, der også havde nedsat hørelse og orienterede dem om, hvad de var berettiget til i kraft af deres funktionsnedsættelse. Et par uger efter havde Martin fået sit FM-udstyr, og der var blevet lavet en aftale med en medstuderende om at yde sekretærbistand. Martin fik en oplevelse af, at SPS-vejlederen var en medarbejder, der havde styr på tingene og virkelig gik op i, at han skulle få det bedste ud af sine studier.

Indblik

SPS-vejlederne på universiteterne er mellemlid mellem de studerende med handicap og de ansvarlige styrelser, når de studerende skal søge om socialpædagogisk støtte. Derfor er de studerende afhængige af disse medarbejdere. Imidlertid varierer kvaliteten af den vejledning, studerende med handicap får, når de starter på universitetet, meget fra universitet til universitet, endda fra institut til institut internt på universitetet.

Mange SPS-vejledere mangler viden om specifikke funktionsnedsættelser og har derfor ikke forudsætningerne for at kunne vejlede andet end på et generelt plan. På grund af mangelfuld vejledning må den studerende ofte selv vide, hvad han eller hun har brug for – og dette kan være en stor udfordring, især hvis man ikke er "inde i systemet" i forvejen og kender til dét at læse på universitetet og ved, hvad man faktisk har mulighed for at søge.

Det anbefales:

- at Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen sikrer flere ressourcer til vejledning, samt at kvaliteten i vejledningen øges og gøres mere ensartet
- at studerende med handicap forbereder sig inden en vejledningssamtale ved at tænke konkret over, hvilken form for støtte der kunne give den bedste hjælp i hverdagen

KON- KLUSION

Alt i alt viser de otte beretninger og indblik, at det i dag er muligt for personer med handicap at gennemføre en universitetsuddannelse. Mange ordninger virker efter hensigten, og universiteterne gør en indsats for at skabe gode rammer for de studerende. De områder, hvor der fortsat eksisterer barrierer, handler for det første om at skabe større overblik, transparens og ensartethed samt enkle navigationsveje i de mange muligheder, der allerede eksisterer for studerende med handicap, og for det andet om at klæde både studerende med handicap selv og deres omgivelser (medstuderende, undervisere og vejledere) på for at opnå fuld inklusion. Det indtryk,

der særligt står tilbage fra rækken af interviews, er, at de studerende først og fremmest ønsker at blive betragtet som en ligeværdig del af både de faglige og sociale fællesskaber. Dette ønske forudsætter forandring i fællesskaberne, men også hos de studerende med handicap selv, hvis det skal gå i opfyldelse for den enkelte.

Derfor kan rapportens anbefalinger heller ikke blot rettes imod en enkelt aktør i kæden. Der er brug for både lovgivningsmæssige og praktiske forandringer på systemniveau, ligesom der er brug for nye holdninger og praksisser blandt studerende med og uden handicap,

undervisere, vejledere og administratører, hvis studerende med handicap skal have lige mulighed for at gennemføre en videregående uddannelse. Velfungerende systemer er en forudsætning for, at det er muligt at gennemføre studiet, men kvaliteten af de menneskelige relationer har afgørende betydning for de studerende med handicap, uanset hvor perfekte systemerne er.

Vi håber at anbefalingerne bliver taget godt imod hos de aktører, vi har adresseret i rapporten.

God arbejdslyst!

Sammenslutningen af
Unge Med Handicap